

Roma in Vlaanderen

FACT SHEET 6 | Oktober 2012

Onderzoekers

**Joris Wauters (Universiteit Antwerpen)
m.m.v. Fernando Pauwels (KULeuven)**

Promotoren

**Noel Clycq (Universiteit Antwerpen)
Christiane Timmerman (Universiteit Antwerpen)
Johan Wets (KULeuven)**

ROMA IN VLAANDEREN

Door de toegenomen instroom van migranten uit Midden- en Oost-Europese landen (MOE-landen), waaronder Roma, heeft de aanwezigheid van Roma in Vlaanderen meer zichtbaarheid gekregen. Ook op Europees niveau is de aandacht voor Roma exponentieel toegenomen. Niet voor niets spreken de landen waar de meeste Roma vandaan komen sinds 2005 over de 'Decade of Roma Inclusion'¹. De naar schatting 10 tot 12 miljoen Roma vormen Europa 's grootste minderheidsgroep. Niet enkel de beleidsaandacht voor Roma is sterk toegenomen, ook nationale en internationale media berichten steeds vaker over hun aanwezigheid.

Om de maatschappelijke debatten over de Romathematiek zo accuraat en genuanceerd mogelijk te kunnen voeren, willen we met deze factsheet informeren over die aanwezigheid van Roma in Vlaanderen. We starten met een overzicht van de verschillende groepen die door het beleid onderscheiden worden, waaronder ook de mensen die op dit moment als "Roma" gekend zijn. Daarna verzamelen we bestaand cijfermateriaal of bestaande schattingen over de aanwezigheid en vestiging van deze Roma in Vlaanderen. Ten derde willen we stilstaan bij de enorme diversiteit aan groepen die onderling én intern verschillend zijn, maar allen onder de noemer "Roma" verzameld worden.

Rom, Roma, Voyageurs, Sinti...?

In Vlaanderen leven verschillende groepen die gekenmerkt worden door een Roma-achtergrond en/of een nomadische levensstijl. De groepen mensen die in het actuele debat aangeduid worden met de term "Roma" zijn slechts een deel van het geheel van mensen van Roma-origine; en ook niet alle nomadische groepen zijn Roma. Om het onderscheid te duiden, hanteren we in deze factsheet de categorieën die in de *Nationale strategie voor de integratie van de Roma* gebruikt worden.

In België worden de volgende vier groepen onderscheiden²:

Manouchen of Sinti³ stammen vermoedelijk af van de eerste Roma die aan het begin van de 15de eeuw in België aankwamen. Ze leven voornamelijk in woonwagens, en spreken Sinti-Romanes en bijna altijd ook de taal van de regio waar ze leven. Ze zijn op dit

¹ Voor meer informatie, zie <http://www.Romadecade.org/>

² Zie ook de factsheet 'Roma in Vlaanderen: grote diversiteit aan verblijfsstatuten' (Sanne van de Pol, 2012)

³ Sinti (*romnepen* in de eigen taal) is de verduitsste versie van de Romani taal. De Sinti vinden we vooral terug in de Duitssprekende regionen (Duitsland, Zwitserland, Oostenrijk), de Benelux en sommige Scandinavische landen. In Frankrijk vallen ze onder de *Gens du Voyage*. Sinti worden er ook *Manouches* genoemd, naar een Romani woord dat 'menselijk wezen' betekent. (Liégeois: 2007)

moment naar schatting met zo'n 1500.⁴

Roms stammen af van Roma van de tweede migratiegolf, die op gang kwam na de opheffing van de slavernij in Moldavië en Walachije in 1856. De Roms zijn met zo'n 750, en spreken Vlax Romanes en Frans. Ze zijn semi-nomadisch: in de zomer trekken ze rond, in de winter verblijven ze op woonwagenterreinen.

Voyageurs zijn autochtone Belgen die afstammen van de vroegere rondtrekkende ambachtslieden. Ze zijn etnisch niet verwant met de Roma, maar delen wel bepaalde culturele kenmerken die verbonden zijn met het nomadenleven. Ze spreken Nederlands of Frans met leenwoorden uit hun eigen taal, het Bargoens. Hun aantal wordt geschat op 7000.

De groep die vandaag als 'Roma' benoemd wordt, kwam aan in België na de val van het IJzeren Gordijn – de derde migratiegolf. Het grootste deel van deze Roma heeft zijn oorspronkelijke nationaliteit behouden. Zij leven sedentair, in huizen of appartementen. Na de uitbreiding van de Europese Unie in 2004 (toetreding van om. Tsjechië, Slovenië en Slowakije) en 2007 (toetreding van Bulgarije en Roemenië) versterkte het recht op vrij verkeer van personen in de Europese ruimte de instroom van mensen van Roma-afkomst vanuit MOE-landen naar onder meer Vlaanderen.

In de beleidsdocumenten van de Vlaamse Regering worden deze verschillende groepen opgedeeld in enerzijds 'Woonwagenbewoners', als verzamelnaam voor Sinti, Roms en Voyageurs; en anderzijds Roma. Ook de Raad van Europa spreekt over *Roma and Travellers*.

Cijfers

Tussen 2009 en 2012 werden bij benadering 40.000 meerderjarigen die vanuit een MOE-land naar Vlaanderen migreerden, geregistreerd in het Rijksregister⁵. Cijfers over de eerste helft van 2012 duiden erop dat de stijging zich blijft doorzetten. Zoals reeds vermeld, vinden we onder dit groot aantal nieuwkomers uit de verschillende MOE-landen ook heel wat mensen met een Roma-achtergrond terug. Hun aanwezigheid in Vlaanderen en West-Europa is geen nieuw gegeven, maar nam de laatste jaren wel sterk in aantal toe.

Het reële aantal migranten uit MOE-landen ligt wellicht hoger, maar is om verschillende redenen veel moeilijker te meten. Instromers uit EU-landen die minder dan drie

⁴ Zie ook (Reyniers 2002)

⁵ In 2009 werden 9.755 instromers uit een MOE land geregistreerd in Vlaanderen. In 2010 steeg dit aantal tot 14.961. Metingen in de eerste helft van 2011 leken op een stabilisering te wijzen (7.291). Bron: Kruispuntbank Inburgering (Bourgeois 2011).

maanden in Vlaanderen verblijven, hoeven immers niet ingeschreven te worden. Voor EU-uitbreidingslanden geldt dan weer een andere set van regels (voor meer informatie over dit wettelijk kader, zie Van de Pol, Clycq en Vanheule (2012); Boulogne en Janssens (2011), en meer dan waarschijnlijk verblijven er ook heel wat migranten uit MOE-landen onwettig in Vlaanderen. Er bestaan wetenschappelijk gefundeerde schattingen van het aantal mensen zonder wettig verblijf in België (van Meeteren, Engbersen, en van San 2009), maar specifieke schattingen van het aantal irreguliere migranten uit MOE-landen in België zijn echter onbestaande.⁶

Door de sterke toename van migratie uit MOE-landen heeft ook de aanwezigheid van Roma in Vlaanderen meer zichtbaarheid gekregen. Het is echter moeilijk om exact na te gaan hoeveel Roma er in Vlaanderen verblijven. Roma worden meestal gedefinieerd als een etnische groep die gekenmerkt wordt door een gemeenschappelijke taal, het Romanes, en eenzelfde historische afkomst als nomadische groepen uit het noordoosten van India. Aangezien de registratie van nieuwkomers in Vlaanderen gebeurt op basis van herkomstland, is het niet mogelijk om exacte cijfers te bekomen. Bovendien hebben een aantal Roma geen wettig verblijf, of hoeven ze wegens een beperkt verblijf in Vlaanderen niet geregistreerd te worden. Lokaal maakt een hoog verloop van Romafamilies het moeilijk om, bijvoorbeeld door middel van huis-aan-huis tellingen in een bepaalde wijk, een concreet cijfer te bekomen. Bovendien lopen niet alle Roma te koop met hun Roma-afkomst uit vrees voor negatieve reacties of vooroordelen die gedeeltelijk te wijten zijn aan ervaringen van discriminatie en sociale uitsluiting in de landen van herkomst (OCMW Heusden-Zolder 2012; Vlaams Minderhedencentrum 2010).

Op basis van de voorhanden zijnde informatie en inzichten wordt het aantal Roma in België geschat op 30.000 of 0,29% van de bevolking. Voor Vlaanderen en Brussel samen schat men het aantal Roma op ongeveer 15.000 tot 20.000 (COM(2011) 173 2011; Hemelsoet 2011; Vlaams Minderhedencentrum 2010), en Foyer vzw schatte het aantal Roma in Brussel enkele jaren geleden op 5.500 à 7.000 (FOYER 2006). De meeste Roma migreerden uit MOE-landen met grote Romagemeenschappen in de totale populatie, zoals Bulgarije (10,33%), Macedonië (9,59%), Slowakije (9,17%) of Roemenië (8,32%)⁷. Vaak is er sprake van migratie omwille van humanitaire redenen, omdat de Roma in de landen van herkomst een zeer kwetsbare en erg gediscrimineerde

⁶ Van Meeteren, Engbersen en van San verwijzen ook naar de aanwezigheid van Turks sprekende Bulgaren in Gent.

⁷ Schattingen afkomstig van de Europese Commissie: COM(2011) 173: Communication on an EU framework for National Roma Integration Strategies up to 2020.

minderheid vormen (Vermeersch 2011)⁸.

In Vlaanderen vestigen Roma zich veeleer in een stedelijke omgeving. De Roma-aanwezigheid is geconcentreerd in Antwerpen (ongeveer 4.000), Gent (4.300 tot 5.000)⁹ en Brussel (5.500 tot 7.000); en in kleinere steden in streken als het Waasland (Sint-Niklaas, Temse) en Limburg (Diest, Heusden-Zolder, Bilzen). De herkomstregio speelt een grote rol bij de vestiging van de Romagemeenschappen in Vlaanderen. Roma in Antwerpen zijn hoofdzakelijk afkomstig uit ex-Joegoslavië (Kosovo en Macedonië), 3.500 tot 4.600 van de Roma in Brussel¹⁰ zijn afkomstig uit Roemenië¹¹, en in Gent gaat het voornamelijk om Slovakien¹² en Bulgaren¹³. In het Waasland leven bij benadering 1.000 tot 1.200 overwegend Kosovaarse Roma, die als oorlogsvluchteling in België toekwamen op het einde van de jaren '90.¹⁴ Zij verwierven meestal de Belgische nationaliteit via het subsidiaire beschermingsstatuut of omwille van medische redenen.¹⁵ Limburg kent zo'n 500 Roma uit Kosovo en Servië-Montenegro. (Bourgeois 2011; Decoodt en De Reu 2009; FOYER 2006; Hasdeu 2009; Hemelsoet 2011; Vlaams Minderhedencentrum 2010).

Wellicht speelt ook taal een rol bij de keuze van een bestemmingsregio. De Bulgaarse Roma in Gent spreken Turks, en kunnen daardoor mogelijks sneller netwerken uitbouwen met de grote Turkse gemeenschap die reeds aanwezig is in Gent (van Meeteren et al. 2009). Roemeense Roma, die meestal een aardig woordje Frans spreken, vinden om dezelfde reden vaker hun weg naar Brussel (Hemelsoet 2011).

Wanneer we deze groepen indelen en vergelijken op basis van herkomstland, zijn er belangrijke verschillen aan te duiden. De recente redenen van migratie zijn wel gelijkaardig, maar bevinden zich op andere punten op het continuüm tussen economische redenen en politieke redenen en tussen een reactieve en proactieve houding in het model van Richmond (Richmond 1993). In het geval van de Roma spelen voornamelijk push-factoren in de herkomstregio's een grote rol in de migratiemotieven (Wauters, Clycq en Timmerman 2013; Touquet en Wets 2013). De uitbreiding van de Europese Unie met om. Tsjechië, Slovenië en Slowakije in 2004 en drie jaar later met Bulgarije en Roemenië maakte dat ook Roma uit deze landen vrij konden reizen naar de

⁸ Zie bijvoorbeeld het document 'Policy Advice on the Integration of Roma in the Slovak Republic' (World Bank 2012)

⁹ Ook hier is het onduidelijk hoeveel van de geregistreerde Bulgaren een Roma achtergrond hebben. De meningen tussen de verschillende experts lopen hierover sterk uiteen.

¹⁰ Verder lezen: zie (FOYER 2006).

¹¹ Ramingen op basis van het bezoek aan de Pinksterkerken in Brussel (Hasdeu 2009).

¹² Hierbij ook heel wat Roma uit het getto 'Lunik IX'. Zie ook de reportage 'Roma Basta!' van Luk Dewulf, over Slovaakse Roma in Gent.

¹³ Zie ook Panorama reportage 'Bulgarije aan de Leie', van Wim Van den Eynde en Jess Houbreg

¹⁴ Voor een uitgebreide beschrijving over Roma in het Waasland: zie (Decoodt and De Reu 2009).

¹⁵ Schattingen gaan er vanuit dat ongeveer 10% van de Romafamilies in het Waasland geen wettig verblijfsstatuut heeft (Decoodt and De Reu 2009).

rest van de EU. Vaak gaat het dus om economisch gemotiveerde migranten die armoede en maatschappelijke kwetsbaarheid (waaronder racisme en discriminatie) ontvluchten om op zoek te gaan naar een beter leven. In vele steden werden Roma naar de rand van de stad geduwd. In Kosovo, bijvoorbeeld, woonden er in de late jaren '90 ongeveer 150.000 Roma. Ongeveer 120.000 onder hen zijn gevlucht onder doodsb bedreigingen, waardoor de voorwaarden voor hun terugkeer onzeker en onrealistisch zijn (Liégeois, 2007). In andere landen worden huizen van Roma vernietigd of door niet-Roma in gebruik genomen, en er is weinig politieke of financiële ondersteuning voor Romaorganisaties (Liégeois 2007). Deze praktijken vinden niet enkel in de herkomstlanden plaats, maar ook in aankomstlanden. Nog maar recent werden Roma in Frankrijk weggejaagd van hun plek, en hun woningen in brand gestoken.¹⁶

Bovendien is de algemene economische situatie in alle vernoemde landen vaak slecht, en krijgen Roma weinig kansen tot het vinden van werk.

Eén Roma-identiteit voor alle gemeenschappen?

Roma zouden afkomstig zijn vanuit het noordoosten van India en vanuit Perzië vanaf de 9de en 10de eeuw na Christus (Hasdeu 2009, Liégeois 2007). Het woord 'Rrom' betekent zoveel als 'man' of 'mens' in het Romanes. Sommige Romagemeenschappen gebruiken het om naar de eigen volksgroep te verwijzen. Zoals gezegd is het deze gemeenschappelijke herkomst, de taal en de nomadische levenswijze die vaak als basis geldt om alle Romagemeenschappen onder dezelfde noemer als etnische groep te catalogiseren.

De vraag die zich hier opdringt, is de volgende: Hoe valide is het om een categorie van naar schatting 10 tot 12 miljoen mensen die zich in een periode van meer dan 1200 jaar en omwille van allerlei redenen over verschillende nationale staten en politieke regimes verspreidde, nog als eenzelfde groep te behandelen?

Divers onderzoek toont immers aan dat de interne diversiteit binnen de gemeenschappen die allen als "Roma" gecategoriseerd worden, zeer groot is; en dat de term veeleer een constructie is dan een realiteit.

Touquet en Wets (2013) wijzen op de ontoereikendheid van de term "Roma" door op grote verschillen te duiden tussen groepen Roma afhankelijk van hun herkomstland; en ook tussen Romagemeenschappen binnen dezelfde nationale grenzen. De auteurs tonen ook aan dat, afhankelijk van de omstandigheden, sommige Roma zichzelf wel als dusdanig identificeren - terwijl ze dat niet doen in andere. Ze wijzen terecht op het

¹⁶ http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=DMF20120928_00315898

context gebonden karakter van de etnische identificatie van Roma door zichzelf én door de omgeving. Zo zullen de Bulgaarse Roma uit de buurt van Razgrad zichzelf afhankelijk van de context voordoen ofwel als Turkssprekende Bulgaren ofwel als Roma. Bepaalde groepen zullen door de samenleving duidelijk als Roma worden geïdentificeerd (zoals de Roemeense Roma uit Răcășdia die in Gent op straat bedelen) terwijl anderen, met andere fysieke kenmerken, kledij en gewoonten door diezelfde samenleving niet als Roma bestempeld zullen worden. Ten slotte zijn er onder de verschillende groepen Roma ook verschillen in identificatie. Bepaalde groepen zien zichzelf of andere groepen niet als Roma en willen zich duidelijk van hen onderscheiden.¹⁷

Vermeersch (2011) vestigt de aandacht op het World Romani Congres in Londen (1971), waar de term 'Roma' door Roma-activisten naar voren werd geschoven ter vervanging van overkoepelende groepsnamen met een negatieve connotatie, zoals Tsigane, Zigeuner, Gitano, Gypsy. De auteur wijst op het problematische karakter van het label "Roma", waar complexe processen van zelfidentificatie en politieke positionering achter schuil gaan. Daarnaast wordt ook melding gemaakt van "gemeenschappen die zich wel Roma noemen, maar niet veel affiniteit of weinig culturele of taalkundige aanknopingspunten vinden met Romagemeenschappen in andere landen" (Vermeersch 2011, p416). Hasdeu (Hasdeu 2009) formuleert het zo: "Wanneer rekening gehouden wordt met deze meervoudige, soms conflictueuze, afbakeningen en classificaties, dan weerspiegelt de uitdrukking 'Romavolk' eerder een politiek streven dan een sociologische realiteit."

Een duidelijke omschrijving of definiëring geven van "Roma" is net daarom erg moeilijk. Het gaat hier immers om een sociale constructie waar een enorme diversiteit achter schuilgaat.

¹⁷ Eens ze in België zijn, zijn er verschillende scheidingslijnen te trekken tussen en binnenin de verschillende nationaliteiten. De Bulgaarse Roma uit het noordoosten van Bulgarije zijn Turkssprekend en zoeken qua werkgelegenheid en huisvesting hoofdzakelijk aansluiting bij de bestaande Turkse gemeenschappen. Vaak zullen ze zich niet expliciet als Roma identificeren, tenzij hier een onmiddellijk voordeel uit zou blijven. In vergelijking tot de Slowaakse gemeenschap die grotendeels uit de omgeving van Košice komt, doen ze minder vaak een beroep op de sociale zekerheidsvoorzieningen. Het zijn ook hoofdzakelijk Roma uit Slowakije die in Gent gebruik maken van de bestaande leegstand en huizen te kraken. De beperkte groep van Roemenen uit Răcășdia die in Gent terechtkomen, maken gebruik van de krakerscapaciteiten van deze groepen Slowaakse Roma en 'huren' vaak van hen een pand van hen. Deze Roemeense families ambiëren niet hier te blijven, en proberen door middel van bedelactiviteiten in Gent te overleven. Zij denken veeleer in termen van het ondersteunen van hun uitgebreide familie, de *kumpania*, die zich verspreid bevindt in verschillende plaatsen van Europa. Daarmee verschillen ze van sommige andere Roemeense Romagemeenschappen die onder meer in Brussel aanwezig zijn. Deze gemeenschappen hebben wel jobs en velen van hen investeren in de aankoop van een huis in Brussel. Dus niet alle Roemeense Roma hebben dezelfde ambities en zijn dus niet als nationaliteitsgroep over één kam te scheren. Met andere woorden, ook een opdeling naar herkomstland is niet voldoende om de complexiteit voldoende te vatten. Ook in Brussel zijn er Roemeense Roma, afkomstig van vijf verschillende plaatsen uit Roemenië. Deze groepen verschillen onderling wanneer men werkervaring, religie, etc. vergelijkt. De meeste Kosovaarse Roma die verspreid wonen in Oost-Vlaanderen, Antwerpen, Vlaams Brabant en Limburg daarentegen zijn moslims die op verschillende plaatsen een eigen moskee hebben. De interne en onderlinge diversiteit is dus groot.

Hemelhoet (2011) en Hasdeu (2009) wijzen bovendien op het feit dat niet alle groepen die door de buitenwereld als 'zigeuner' worden aangeduid, zichzelf als Roma beschouwen. Sommige van deze groepen willen er zich bovendien expliciet van distantiëren: Sinti, Manoesjen, Jenish of Kale onderscheiden zich op die manier van de groep Roma die na het verdwijnen van het IJzeren Gordijn in West-Europa toekwamen, en in het huidige discours als 'Roma' benoemd wordt. In Centraal- en Oost-Europa gebeurt hetzelfde door de Albaneessprekende Ashkali in de Balkan of de Roemeenssprekende Boyash uit Hongarije, Roemenië en Kroatië (Hasdeu 2009). Roemenen zouden zich dan weer liever distantiëren van de vaak negatief beladen term 'Roma', die verwant is aan 'Roemeen' (Hemelhoet 2011).

Onderzoek van de Koning Boudewijnstichting (Hasdeu 2009) toont eveneens aan dat de processen van identificatie en het gevoel van culturele eigenheid verschillend is voor de diverse Romagemeenschappen, en dat Roma zichzelf soms tegelijkertijd als Roma én Bulgaar, Roemeen... beschouwen. Die nationale herkomst is volgens de auteur ook een manier die Romagemeenschappen gebruiken om zich onderling te onderscheiden, en om tegelijkertijd hiërarchische relaties te bepalen. Het is interessant om vast te stellen dat deze onderlinge verschillen gebaseerd op herkomstland verdwijnen, wanneer het gaat over relaties met niet-Roma (door Roma *gadje* genoemd). Op dat moment wordt het 'Roma-zijn' afgezet tegen de andere groep of groepen, en impliceert men samenhang (ERGO Network 2012; Hasdeu 2009).

Ook uit de definitie van de Raad van Europa blijkt een grote diversiteit binnen de groep die omschreven wordt als 'Roma en/of Voyageurs':

"The term 'Roma and/or Travellers' refers to Roma, Sinti, Kale, Travellers, and related groups in Europe, and aims to cover the wide diversity of groups concerned, including groups which identify themselves as Gypsies." - The appendix to Committee of Ministers Recommendation Rec(2008)5 on policies for Roma and/or Travellers in Europe

Deze interne diversiteit wordt ook erkend door het hele werkveld dat op de Roma betrokken is. Niet alleen de wetenschappelijke literatuur van diverse signatuur illustreert de sterke onderlinge verschillen, ook de veldmedewerkers die dagdagelijks met Roma werken, stellen grote verschillen vast tussen én binnen de verschillende Romagemeenschappen waarmee ze werken.

Roma in de beeldvorming

In Vlaanderen vestigen Roma zich veeleer in een stedelijke omgeving, waar hun aanwezigheid vaak lokaal geproblematiseerd wordt vanuit verschillende hoeken en omwille van verscheidene redenen. Een willekeurige greep uit de Belgische krantenkoppen van de afgelopen paar maanden toont de teneur van de berichtgeving: "Muide slachtoffer van ruziënde Roma-families. Politie moest al verschillende keren ingrijpen." (DS 11/09/2012), "Frankrijk ontruimt opnieuw Roma kampen" (DS 30/08/2012), "Zigeuners laten poep achter" (DS, 30/07/2012), "Roma mogen tot zondag op terrein in Opglabbeek blijven" (DS, 25/07/2012), "Politie zet Roma uit Noordstation" (DS, 26/06/2012), "Voor inbrekers blijft België het paradijs" (DS, 11/06/2012), etc.

Roma worden in het publieke discours vooralsnog hoofdzakelijk geassocieerd met een rondreizende groep van trekkers, bestaande uit mensen die zichzelf boven de wet stellen óf die wet overtreden en/of uit mensen die vanuit MOE-landen migreren in de verwachting door de welvaartsstaat te worden opgevangen. Vaak associeert men daarbij criminele feiten zoals inbraken of koperdiefstal, of de slechte leefomstandigheden van deze mensen, bv. de groep van de voornamelijk Slowaakse Roma die maanden lang in het Brusselse Noordstation een tijdelijke slaap- en verblijfsplaats zocht. Ook de groep Roemeense Roma die in 2009 in een natuurgebied in Gent aangetroffen werden in zelfgemaakte hutjes, werden sterk gemediatiseerd.

Elias Hemelsoet (2011) vindt drie dominante perspectieven in de beeldvorming over de moeizame inburgering, integratie en participatie van de Roma in/aan de samenleving: Roma als ordehandhavingsprobleem, als cultureel probleem en als armoedeprobleem. In het eerste geval wordt de aanwezigheid van Roma geproblematiseerd omdat ze gedrag vertonen dat als niet-toelaatbaar en ongepast geacht wordt in de huidige samenlevingsvorm. In het tweede geval wordt individueel grensoverschrijdend gedrag toegeschreven aan 'de Roma-cultuur', een set van tradities en normen die niet in overeenstemming te brengen zijn met de dominante set van maatschappelijke codes. Vanuit dat perspectief bekeken, is de Roma-cultuur niet op korte termijn te veranderen, en is een vlotte integratie dus a priori problematisch. Een derde dominant perspectief brengt de problematische situatie van Roma terug tot een situatie van meervoudige armoedige levensomstandigheden waarmee Roma af te rekenen krijgen en die inburgering, integratie en participatie onmogelijk maakt. Hieruit kan dan voortvloeien dat het onderscheid tussen Roma en andere groepen die in armoede leven vanuit dit perspectief eigenlijk irrelevant is.

Het lijkt zoals gezegd minder toepasselijk om 'Roma' als homogene groep te benaderen. We willen daarom voorzichtig zijn met het duiden van bepaalde realiteiten vanuit één algemeen geldende en verklarende theorie. Immers, niet alle Roma zijn arm of hulpbehoevend. Meerdere invalshoeken en modellen zijn daarom toepasbaar op meerdere groepen Roma. Toch zijn er, ondanks deze diversiteit, ook factoren die Romagemeenschappen kunnen verbinden. Zo kan de situatie van discriminatie in de herkomstlanden een gedeeld element zijn die Roma als groep kan onderscheiden van andere migranten. Wanneer een situatie van armoede (in Vlaanderen) mee veroorzaakt wordt door een onrechtvaardige behandeling van Romamensen omwille van het feit dat ze Roma zijn - arm of niet, gestudeerd of niet -, kan de armoede bij Roma vaak wél vanuit een etnisch perspectief geduid worden.

Hoewel we de moeilijke positie van sommige Roma in de maatschappij niet willen ontkennen, is het daarom ook belangrijk te melden dat andere Roma zich niet in deze profielen herkennen en wel 'hun weg' gevonden hebben in de samenleving. Deze mensen blijven echter grotendeels uit beeld, terwijl meer aandacht voor hun traject de beeldvorming over Roma kan nuanceren en de gangbare stereotypen kan bijstellen.

Roma in het integratiebeleid

De aandacht voor Roma, met naar schatting 10 à 12 miljoen de grootste minderheidsgroep in Europa, kwam de laatste jaren in een stroomversnelling terecht. Voor een overzicht van de belangrijkste beleidskaders gericht op de integratie van Roma in Europa, België, Vlaanderen en op het lokale niveau; willen we verwijzen naar het onderzoeksrapport van Wauters, Clycq en Timmerman (2013). In het eerste hoofdstuk van deze studie wordt hier dieper op in gegaan.

Bibliografie

- Boulogne, F. en Janssens, P. (2011), Onverwachte en moeilijk beheersbare instroom van personen uit MOE in steden van de Benelux en aangrenzende regio's. *Online document*, s.l.: European Urban Knowledge Network.
- Bourgeois, G. (2011), Vlaams actieplan MOE(Roma)-migranten 2012. *Online document*, s.l.
- Decoodt, F. en De Reu, S. (red.) (2009), Kosovaarse Roma in het Waasland. 10 jaar beleid met Roma in Temse en Sint-Niklaas. *Online document*, s.l.: ODiCe.
- Hasdeu, I. (2009), Scholing van Romakinderen in België; ouders aan het woord. Brussel: Koning Boudewijnstichting.
- Hemseloet, E. (2011a), Samenleven met Roma : fictie of realiteit?, pp. 363-380 in D. Dierckx et. al. (eds.), *Armoede en sociale uitsluiting : jaarboek 2011*. Leuven en Den Haag: Acco.
- Liégois, J.-P. (2007), *Roma in Europe*. Brussels: Council of Europe.
- Reynier, A. (2002), Roms gens du Voyage? Une question de vocabulaire., *Nouvelle Tribune*, 30.
- Richmond, A. (1993), Reactive Migration: Sociological Perspectives on Refugee Movements., *Journal of Refugee Studies*, 6(1), 7-24.
- s.a. (2006), *De Roma van Brussel*, Brussel: Foyer.
- s.a. (2010), Werknota: Roma in Vlaanderen, knelpunten en aanbevelingen. Inspiratie voor het beleid. *Online document*, s.l.: Vlaams Minderhedencentrum.
- s.a. (2011), Communication on an EU framework for National Roma Integration Strategies up to 2020. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions*, Brussels: COM (2011) 173 final.
- s.a. (2012), Policy Advice on the Integration of Roma in the Slovak Republic. *Online document*, s.l.: World Bank.
- s.a. (2012), Roma: een vernieuwde en integrale aanpak. *Online document*, s.l.: OCMW Heusden-Zolder.

- Touquet, H. en Wets, J. (2013), Context, drijfveren en opportuniteiten van Midden en Oost-Europese immigratie. Een exploratief onderzoek met focus op Roma. *Online document*, s.l.: HIVA, KULeuven.
- Van de Pol, S., Clycq, N. en Vanheule, D. (2012), Roma in Vlaanderen: grote diversiteit aan verblijfsstatuten. Antwerpen: Steunpunt Inburgering en Integratie.
- Van Meeteren, M., Engbersen, G. en van San, M. (2009), Striving for a Better Position: Aspirations and the Role of Cultural, Economic, and Social Capital for Irregular Migrants in Belgium., *International Migration Review*, 43(4), 881-907.
- Vermeersch, P. (2011), Europeanisering en de Roma: op zoek naar maatschappelijke inclusie in een nieuwe politieke en institutionele context, *Tijdschrift voor Sociologie*, 3(4), 414-436.
- Wauters, J, Clycq, N. en Timmerman, C. (2013), Aspiraties en sociale mobiliteit bij Roma. De visies van beleidsmakers, middenveldorganisaties, schoolactoren en Roma zelf. *Online document*, s.l.: Steunpunt Inburgering en Integratie.

Steunpunt Inburgering & Integratie

Universiteit Antwerpen

Bezoekadres: Lange Nieuwstraat 55

Postadres: Prinsstraat 13

B-2000 Antwerpen

Tel.: +32 3 265 59 63

E-mail: steunpuntieni@ua.ac.be

Website: <http://www.steunpuntieni.be>